

Jenni Mäkinen

CASE KUVAUS - OMAOHJAAJAN KUVAUS TYÖKIRJAN KÄY-
TÖSTÄ, AMMATILISESSA KUNTOUTUSSELVITYKSESSÄ

Kuntoutusohjauksen- ja suunnittelun koulutusohjelma
2017

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

CASE KUVAUS - OMAOHJAAJAN KUVAUS TYÖKIRJAN KÄYTÖSTÄ, AMMATILISESSA KUNTOUTUSSELVITYKSESSÄ

Mäkinen, Jenni

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuntoutusohjauksen- ja suunnittelun koulutusohjelma

Marraskuu 2017

Ohjaaja: Koivuniemi, Merja

Sivumäärä: 29

Liitteitä: 1

Asiasanat: ammatillinen kuntoutus, menetelmäkansio, omaohjaaja, laadullinen tutkimus

Tämän opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Tampereen Verve. Verve oli kehittänyt yhteistyössä Joseetta Korhosen kanssa menetelmäkansion, kyseessä oli opinnäytetyö. Menetelmäkansio sisälsi monta eri osiota. Yksi osioista oli Ammatillisen kuntoutus selvityksen työkirja. Työkirja sisälsi kymmenen tehtävää liittyen ammatinvalintaan ja urasuunnitteluun.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten Verven kehittämää työkirjaa käytetään ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheessa, omaohjaajan pitämässä yksilohaastatteluissa/keskusteluissa. Aineisto tähän työhön kerättiin audiovisuaalisella aineistonkeruulla menetelmällä, eli omaohjaaja (informantti) piti äänipäiväkirjaa.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Menetelmänä käytettiin case-tutkimusta. Case-tutkimuksen tavoitteena on kuvata tiettyä tapahtumaa tai ilmiötä esimerkiksi prosessia mahdollisimman tarkasti ja syvällisesti. Case-tutkimuksessa ei ole varsinaisia tuloksia vaan puhutaan kuvauksesta. Kuvaus on tässä työssä kirjoitettu tarinan muotoon. Tarkkaa kuvausta työkirjasta hankaloitti se, että työkirja oli salassa pidettävä.

Päiväkirjasta selvisi, että informantti käytti kaikkien asiakkaiden kanssa samoja kolmea tehtävää työkirjasta. Nämä tehtävät olivat 8 Ammattien kiinnostavuusarvio, 5 Työlähtöinen itsetuntemusarviointi ja 9 Osaamiskartoitus. Muiden tehtävien käyttöön ei saatu vastausta. Hän kertoi, ettei käytä muita tehtäviä koska ei ole saanut niihin koulutusta, eikä ole niitä koskaan kokeillut. Tehtävien käyttämiseen liittyi myös haasteita.

Ammattien kiinnostavuusarvio tehtävän avulla oli tarkoitus kartoittaa mikä asiakasta kiinnostaa ammatillisesti. Tehtävä käytiin läpi yleensä kaksi kertaa. Työlähtöinen itsetuntemusarviointi tehtävän tarkoituksena oli tarkastella millaisia ominaisuuksia, toimintatapoja ja käsityksiä asiakkaalla oli itsestään. Tämän jälkeen tuloksia (ominaisuuksia) voitiin vertailla ammattien kiinnostavuusarvio tehtävässä esiin tulleisiin ammatillisiin mielenkiinnon kohteisiin. Osaamiskartoitus tehtävän tavoitteena oli tehdä asiakkaalle itselleen näkyväksi hänen omaa osaamistaan. Tämän jälkeen voitiin taas vertailla, löytyikö osaamista ammattien kiinnostavuusarvio tehtävässä esiin tulleisiin ammatillisiin mielenkiinnonkohteisiin. Osaamiskartoituksesta oli hyötyä myös koulun tai työnhaussa ja sen avulla pystyi markkinoimaan itseään työnantajille.

CASE DESCRIPTION – PERSONAL COUNSELOR'S DESCRIPTION HOW TO USE THE MANUAL IN VOCATIONAL REHABILITATION ASSESSMENT

Mäkinen, Jenni

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

Month 2017

Supervisor: Koivuniemi, Merja

Number of pages: 29

Appendices: 1

Key words: vocational rehabilitation, procedure file, personal counselor, qualitative research

This thesis was assigned By Verve Tampere. Verve had developed a procedure file in co-operation with Josetta Korhonen it was a thesis. The procedure file included many separate sections. One of the sections was the manual of the vocational rehabilitation assessment. This manual includes ten tasks concerning a career selection and career planning.

The meaning of this thesis was to find out how to use this manual in research of professional rehabilitation in private interviews/discussions organized by the personal counselor. The material for this study was collected by the audiovisual method i.e. the personal counselor kept a voice diary.

The thesis was implemented as a qualitative research. A case study was used as a method. The aim of this case study was to describe certain occurrence or effect for example a process as accurate and deeply as possible. There are no exact results in this case study, but it is more like a description. The description in this case is written in shape of a story. It was difficult to make an exact description of this thesis because this thesis is confidential.

The diary told that the informant used the same three tasks for all the customers. These tasks were 8) an interesting estimate of profession, 5) career based self-review and 9) competence inventory. There were no answers for the other tasks because the informant had not gotten training how to use them and she had never tried to use them. There were also certain challenges to use the tasks.

By the assistance of the task for interesting estimate of profession was to find out what is interesting for the customer professionally. The task was usually made twice. The meaning of the task career based self-review was to examine how the customer sees him/herself concerning qualities, working habits and notions. After this phase the results could be compared with the results of the interesting estimate of profession task. The aim of the competence inventory was to clarify the customer her/his own competence. Last phase was to find out if the customer has competence for the profession which she/he is interested. The competence inventory is also useful when a customer is seeking schooling, job, or marketing her/himself to employers.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	6
3 VERVE TAMPERE.....	7
4 KELAN AMMATILLINEN KUNTOUTUS.....	7
5 KELAN AMMATILLINEN KUNTOUTUSSELVITYS.....	8
5.1 Moniammatillinen työryhmä ja omaohjaaja	9
5.2 Ammatillisen kuntoutusselvityksen jatkovaiheen toteutus	10
5.2.1 Yksilölliset tapaamiset ja haastattelut jatkovaiheessa.....	11
5.2.2 Jatkovaiheen aikana käytävät osiot	11
5.2.3 Verkostotyö.....	12
5.2.4 Jatkovaiheen päättäminen	12
6 TYÖKIRJA OMAOHJAAJAN TYÖVÄLINEENÄ	13
7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	14
7.1 Lähestymistavan ja menetelmän valinta	14
7.2 Aineiston keruu ja informantin valinta	15
7.3 Aineiston analyysi	16
8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	17
9 POHDINTA	23
9.1 Tulosten tarkastelua	23
9.2 Opinnäytetyön luotettavuus	25
9.3 Opinnäytetyön prosessin tarkastelua.....	26
LÄHTEET	27
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Tampereen Verve. Yhteyshenkilönäni Vervessä toimii palvelupäällikkö. Verve on yritys, joka tuottaa erilaisia kuntoutuspalveluja muun muassa Kelalle ja eri vakuutuslaitoksille. Verve toimii valtakunnallisesti yhdellätoista eri paikkakunnalla. Verve pyrkii kehittämään palveluidensa laatua jatkuvasti.

Opinnäytetyöni aihe syntyi puhelinkeskustelussa Verven palvelupäällikön kanssa. Hän kertoi, että heillä on tarve selvittää ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheen osiossa omaohjaajan yksilöhaastatteluissa/keskustelussa apuna käytettävän työkirjan käyttöä. Vervessä on siis kehitetty Menetelmäkansio yhteistyönä Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijan kanssa, kyseessä on opinnäytetyö. Menetelmäkansio sisältää monta eri osiota. Yksi näistä osioista on ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheessa käytettävä työkirja, jonka käytön tarkasteluun oma opinnäytetyöni rajautuu. Itse työkirja on salassa pidettävä, tästä johtuen työkirjaa ei kuvata teoriaosuudessa eikä raportissa kokonaisuudessaan.

Ammatillinen kuntoutus on Kelan korvaama ja järjestämä palvelu. Ammatillista kuntoutusta toteuttavat eri kuntoutuslaitokset, kuten Verve. Ammatillinen kuntoutus selvitys on yksi osa ammatillista kuntoutusta. Kelan kuntoutuspalveluja ohjaa standardit, myös ammatillisella kuntoutus selvityksellä on oma standardi, jota avaan teoriaosuudessa.

Verven apulaisylilääkäri Turunen kertoo blogissaan, että vaikuttavuuden mittaaminen ammatillisessa kuntoutuksessa on vaikeaa, koska tämän hetken mittarit ovat terveystavoitteisia eivätkä välttämättä kuvaa kuntoutuksen onnistumista esimerkiksi työssä tapahtuvien laadullisten muutosten tai oman ammatillisen kehittymisen kautta. Esimerkiksi on todettu, että muutokset osaamisessa tai työntekeymisessä ovat tosia, eikä niitä voi kiistää, mutta vaikuttavuuden mittareissa se ei näy. (Turunen. 2014.n.d.)

Ammatillinen kuntoutus selvitys on aika uusi palvelu, eikä siitä sen vuoksi ole vielä paljoa tutkittua tietoa saatavilla. Kela on kehittänyt mallin kuntoutuksen hyödyn arvioinnista ja raportoinnista vuonna 2016 päättyneessä, Kelan ammatillisen kuntoutuksen vaikuttavuus -projektissa (AKVA). Tuloksia on vielä hyvin vähäisesti. Tällä hetkellä on tutkittu vasta kuntoutujien lähtötilannetta.

2 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Vervellä on käytössä työkirja, joka on kehitetty helpottamaan työntekijän työskentelyä ja yhtenäistämään työskentelytapoja. Työkirja sisältää erilaisia tehtäviä ja menetelmiä, joiden avulla kartoitetaan kuntoutujan osaamista, kiinnostuksen kohteita, vahvuuksia ym. liittyen ammatin valintaan ja urasuunnitteluun. (Korhonen 2015,4-5; Hannonen henkilökohtainen tiedonanto 22.11.2016.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten Verven kehittämää työkirjaa käytetään ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheessa, omaohjaajan pitämässä yksilöhaastattelussa/keskusteluissa. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda pohja uuden työntekijän perehdytyksessä käytettävälle ohjeistukselle.

Toimeksiantajan toiveesta aihe on rajattu erittäin tarkasti. Tämä opinnäytetyö koskee vain ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaihetta ja työkirjan käyttöä. Tässä työssä käytetään yhden työntekijän panosta, koska toimeksiantajalla ei ole mahdollisuutta käyttää enempää resursseja tähän työhön.

Opinnäytetyön kysymys:

- Miten työkirjaa käytetään ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheen aikana, omaohjaajan pitämässä yksilöhaastattelussa/keskusteluissa?

3 VERVE TAMPERE

KK-Verve Oy on Verven omistajayhtiö. KK-Verve Oy:n omistavat Kruunupuisto, joka sijaitsee Punkaharjulla ja Kuntoutuskeskus Kankaanpää. Kruunupuiston ja Kuntoutuskeskus Kankaanpään taustalla ovat kotimaiset omistajat. Ne ovat Punkaharjun kuntoutussäätiö ja Kuntoutussäätiö Kankaanpää. Verve on vuonna 1965 perustettu, valtakunnallinen kuntoutuspalveluja tuottava yritys. Vervellä on toimipisteitä 11 eri paikkakunnalla ympäri suomen. Toimipisteet ovat: Tampereella, Jyväskylässä, Turussa, Helsingissä, Seinäjoella, Joensuussa, Oulussa, Kuopiossa, Mikkelissä, Lappeenrannassa ja Porissa. Verve Tampere on avattu vuonna 2006. (Verven www-sivut n.d.)

Verve Tampere tuottaa erilaisia kuntoutuspalveluja Kelan, vakuutusyhtiöiden, työeläkeyhtiöiden ja työhallinnon asiakkaille sekä työnantajille. Palveluja ovat muun muassa työurapalvelut, sekä ammatilliset kuntoutuspalvelut. Verve ohjaa nuoria heitä kiinnostavaan ammattiin tai siihen johtavaan opiskelupaikkaan, työelämässä olevia autetaan ylläpitämään ja parantamaan työkykyä ja heitä tuetaan jotka ovat palaamassa työelämään. (Verven www-sivut n.d.)

4 KELAN AMMATILLINEN KUNTOUTUS

Kelalla on lakiin perustuva velvollisuus järjestää ja kustantaa ammatillista kuntoutusta vajaakuntoiselle henkilölle työ, ansio -ja opiskelukyvyn parantamiseksi tai työkyvyttömyyden estämiseksi. Kuntoutuksen ajalle Kela voi myöntää kuntoutusrahaa, jolla turvataan kuntoutuksen aikainen toimeentulo. Jos asiakas voi saada kuntoutusta jonkin toisen lain perusteella, esimerkiksi: laki liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta, laki tapaturmavakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta, Sotilasvammalaki, Sotilastapaturmalaki, tai työntekijä jolla on lain perusteella oikeus työeläkekuntoutukseen, ei Kela tällöin järjestä kuntoutusta, vaan se kuulu vakuutusyhtiölle, valtionkonttorille tai työeläkelaitoksille. (Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 973/2013, 2 luku 6 §; Ammatillinen kuntoutus 2016, 2-3.)

Ammatillisella kuntoutuksella on tavoitteena tukea tai parantaa kuntoutujan työ, opiskelu -ja toimintakykyä sekä estää mahdollinen työkyvyttömyys. Tällä tarkoitetaan sitä, että ammatillisen kuntoutuksen keinoilla pyritään turvaamaan työelämässä pysyminen, työelämään palaaminen tai mahdollistetaan sinne pääseminen. (Ammatillinen kuntoutus 2016, 2.)

Kuntoutujan mahdollinen ammatillinen kuntoutus tulisi aloittaa riittävän aikaisessa vaiheessa, jotta pystyttäisiin turvaamaan kuntoutujan työssä pysyminen, sinne palaaminen tai pääsemistä pystyttäisiin tukemaan mahdollisimman hyvin. Ammatillinen kuntoutus voidaan aloittaa jo siinä vaiheessa, kun kuntoutujalla on asianmukaisesti todettu sairaus, vika tai vamma ja on arvioitavissa, että hänellä on riski työ- ja opiskelukyvyyn tai ansiomahdollisuuden olennaiselle heikentymiselle lähivuosien aikana. (Ammatillinen kuntoutus 2016, 2; Kelan www-sivut 2016.)

Kuntoutujan tilannetta arvioitaessa täytyy ottaa huomioon myös kuntoutujan kokonaistilanne, kuten sosiaalinen, psyykinen ja fyysinen toimintakyky. Kokonaistilannetta arvioitaessa huomioidaan myös muut elämäntilanteeseen vaikuttavat tekijät ja se, onko ammatillinen kuntoutus oikea-aikainen ja tarkoituksenmukainen. ((Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 973/2013, 2 luku 6 §; Ammatillinen kuntoutus 2016, 2.)

5 KELAN AMMATILLINEN KUNTOUTUSSELVITYS

Ammatillinen kuntoutus selvitys on yksi Kelan järjestämistä ja kustantamista ammatilliseen kuntoutukseen kuuluvista palveluista. Ammatilliseen kuntoutus selvitykseen ei kuulu lääketieteellistä työkyvyn arviointia, eikä muuta terveydentilan liittyvää selvitystä. Eikä sitä ole tarkoitus käyttää silloin kun henkilö on hakeutumassa esimerkiksi eläkkeelle. (Kelan www-sivut 2016.)

Ammatillinen kuntoutusselvitys on arviointi -ja selvitysjakso missä selvitetään erityisesti ammatillisen, mutta myös lääkinnällisen kuntoutuksen mahdolliset tarpeet. Ammatillisen kuntoutusselvityksen tavoitteena on arvioida ja tunnistaa kuntoutujan opiskelu- ja/tai työkykyyn vaikuttavia tekijöitä. Päämääränä on tukea kuntoutujan työelämään palaamista, työelämässä jatkamista tai sinne siirtymistä. (Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 1; Kelan www-sivut 2016.)

Kelan standardit luo tarkat ohjeet ammatilliselle kuntoutukselle ja kuntoutusselvitykselle ja niiden tekemiselle, koska Kela valvoo standardein kuntoutuksen laatua. Standardit koskevat ammatillista, harkinnanvaraista ja lääkinnällistä kuntoutusta. Standardeissa määritellään kuntoutukseen liittyvät laatuvaatimukset. Ammatillisella kuntoutusselvityksellä on oma standardi, joka liittyy ammatillisen kuntoutuksen yleiseen osaan. Standardin yleinen osa on jaettu osiin koskien kuntoutusprosessia, kuntoutujaa sekä Kelan ja palveluntuottajan osuutta kuntoutujan kuntoutusprosessissa. (Kelan www-sivut 2012.)

Tavoitteena standardilla on turvata kuntoutujalle hyvä kuntoutus laadullisesti ja oikea-aikaisesti. Standardilla halutaan varmistaa myös kuntoutujan oikeudet. Standardit myös sitovat palveluntuottajaa. Standardi on osa Kelan ja palveluntuottajan välistä sopimusta, jos standardia ei noudateta saattaa se olla peruste sopimuksen purkamiselle tai irtisanomiselle. (Kelan www-sivut 2012; Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Yleinen osa. 2015, 4.)

Tässä työssä keskitytään ammatillisen kuntoutusselvityksen jatkovaiheessa toteutettujen omaohjaajan ja kuntoutujan välisiin yksilöhaastatteluihin/keskusteluihin sekä toteutukseen standardin mukaisesti.

5.1 Moniammatillinen työryhmä ja omaohjaaja

Moniammatilliseen työryhmään kuuluvat neljä jäsentä ja he ovat eri henkilöitä: lääkäri, psykologi, työelämän asiantuntija ja sosionomi (AMK) tai sosiaalityöntekijä. Vähintään kolmella työryhmän jäsenellä tulee olla vähintään 2 vuotta työkokemusta ammatillisesta kuntoutustyöstä. Työelämän asiantuntijana toimivalla työntekijällä tulee

olla vähintään ammattikorkeakoulututkinto tai vanha opistoasteen tutkinto. Poikkeuksellisesti toisen asteen ammatillinen perustutkinto riittää tutkinnoksi silloin kun hänellä on vähintään kolme vuotta kokemusta ammatillisesta kuntoutustyöstä. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 3.)

Moniammatillinen työryhmä vastaa kuntoutujan yksilöllisten tarpeiden huomioonotamisesta, kuntoutuksen suunnittelusta sekä toteutuksesta. Työryhmän jäsenet pitävät omia kokouksia keskenään kuntoutusjaksojen aikana, joissa he käyvät läpi kuntoutujan tilannetta, kuntoutustarpeita ja kuntoutusmenetelmien toimivuutta. Kokoukset joita pidetään, dokumentoidaan aina kuntoutusjaksokohtaisesti. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 3.)

Moniammatillisen työryhmän jäsenistä yksi toimii kuntoutujan omaohjaajana koko kuntoutusselvityksen ajan. Omaohjaaja ohjaa ja neuvoo kuntoutujaa yksilöllisten tavoitteiden laatimisessa sekä seuraa niiden toteutumista. Omaohjaaja tukee kuntoutujaa ammatillisten tavoitteiden etenemistä ja on tarvittaessa yhteydessä Kelaan kuntoutusprosessin liittyvissä asioissa kuntoutusselvityksen aikana, esimerkiksi kuntoutusta uhkaavassa keskeytymistilanteessa. Kuntoutujan luvalla omaohjaaja on yhteydessä myös kuntoutujan kotipaikkakunnan kuntoutus- ja hoitotahoihin sekä muihin tarpeellisiin toimijoihin. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 3.)

5.2 Ammatillisen kuntoutusselvityksen jatkovaiheen toteutus

Jatkovaihe on tarkoitettu sellaisille kuntoutujille, joiden ammatillisen kuntoutussuunnitelman tekemiseen tarvitaan laajempia ja tarkempia selvityksiä. Jatkovaihe on kestoltaan enintään yhdeksän päivän mittainen ja se voidaan toteuttaa 1-3 jaksossa suunnitelman mukaisesti. Jatkovaihe täytyy toteuttaa viimeistään neljän kuukauden kuluttua selvityksen aloittamisesta. Se voidaan toteuttaa myös heti alkuvaiheen päättymisen jälkeen. Jatkovaiheen pituus määräytyy kuntoutujan tarpeiden mukaisesti. Jatkovaiheen alussa omaohjaaja käy kuntoutujan kanssa läpi alkuvaiheen lopussa laaditun

suunnitelman ja suunnitelmasta rakennetun jatkovaiheen ohjelman. (Kelan avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 8).

Jatkovaiheen tarkoituksena on toteuttaa alkuvaiheessa suunnitellut tutkimukset, haastattelut ja mittaukset. Silloin selvitetään myös kuntoutujan tilanteesta epäselviksi jääneet kysymykset perusteellisesti huomioiden kuntoutujan sosiaalinen, terveydellinen ja ammatillinen tilanne. Jatkovaiheessa selvitetään myös psyykkiset voimavarat suhteessa ammatillisiin toiveisiin ja tavoitteisiin. Keskeistä on arvioida kuntoutujan selviytyminen ja osaaminen opiskeluissa ja työssä suhteessa terveydentilaan ja psykososiaaliseen toiminta- ja työkykyyn. Myös mahdolliset oppimisen vaikeudet ja niiden vaikutus kuntoutujan työkykyyn voidaan kartoittaa. (Kelan avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 8.)

5.2.1 Yksilölliset tapaamiset ja haastattelut jatkovaiheessa

Kuntoutujaa haastattelevat moniammatillisen työryhmän jäsenet. Hänet haastattelee lääkäri ja omahoitaja, he arvioivat kuntoutujan kokonaistilannetta. Kuntoutuja laatii omaohjaajan kanssa ammatillisen kuntoutusselvityksen tavoitteet GAS-menetelmän avulla. Tarvittaessa tavoitteita täsmennetään ja tarkennetaan kuntoutuksen kuluessa. Heidän lisäksi muut moniammatillisen työryhmän jäsenet ja/tai erityistyöntekijät tekevät tarvittavia muita haastatteluja yksilöllisen tarpeen mukaisesti. (Kelan avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 8-9.)

5.2.2 Jatkovaiheen aikana käytävät osiot

Kartoitetaan ammatillinen tilanne, eli selvitetään kuntoutujan mahdolliset työ- ja koulutusvaihtoehdot. Kun suunnitellaan koulutusta, mietitään tarvittavat opiskelua helpottavat tai auttavat tukitoimet ja mahdollisesti tarvittavat apuvälineet. TE-toimiston asiantuntemusta hyödynnetään työllistämispalveluita harkittaessa ja työhön paluun vaihtoehtoja suunniteltaessa. Kuntoutujalle annetaan tarvittaessa ohjausta atk-ohjelmien käytöstä. (Kelan avo- ja laitosmuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutusselvitys 2015, 9.)

Jatkovaiheessa kartoitetaan myös työelämässä ja opiskelussa selviytyminen. Käydään läpi kuntoutujan kanssa hänen opiskelu- tai työhön paluusuunnitelmaansa. Asiakokonaisuuteen kuuluu muun muassa se, että kuntoutujalle annetaan ohjausta ja keinoja työn ja arkielämän yhteensovittamiseen tai opiskeluun. Kuntoutujalle annetaan myös perusteltua sekä kannustavaa tietoa ja ohjausta työn tekemisestä. Kuntoutujan kanssa käsitellään myös hyvinvointiin ja työkykyyn liittyviä asioita. Tähän asiakokonaisuuteen kuuluu muun muassa se, että kuntoutuja saa tukea itsetunnon kohottamisessa ja itsensä hoitamisessa. Kuntoutujalle annetaan tietoa esimerkiksi liikunnan terveysvaikutuksista ja terveellisistä elämäntavoista. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutus selvitys 2015, 9-10.)

5.2.3 Verkostotyö

Yksi osa ammatillista kuntoutus selvitystä on verkostotyö. Sen tavoitteena on turvata hyvä kuntoutus sekä kuntoutuksen jatkumo esimerkiksi terveydenhuollon palveluihin. Se voidaan toteuttaa verkostoneuvotteluna, joka voidaan järjestää tapaamisena tai puhelini tai videoneuvotteluna. Verkostoneuvottelu pidetään ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheessa. Siihen osallistuu kuntoutujan lisäksi tarpeesta riippuen omaohjaaja tai yksi moniammatillisentyöryhmän jäsen. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutus selvitys. 2015, 10-11.)

Verkostoneuvottelun järjestämisen aloittaminen kuntoutus selvityksen alkuvaiheessa on tärkeää, koska tämän avulla on mahdollisuus varmistaa, että mukaan saadaan kuntoutujalle tärkeitä toimitahoja. Verkostotyöhön käytetty aika, siihen osallistuneet henkilöt, ajankohta ja kuntoutujaa koskevat päätökset kirjataan kuntoutus palautteeseen ja kuntoutujan ohjelmaan. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutus selvitys. 2015, 10-11.)

5.2.4 Jatkovaiheen päättäminen

Jatkovaiheen lopussa kuntoutujalle laaditaan ammatillinen kuntoutus suunnitelma yhteistyönä moniammatillisen työryhmän kanssa. Kuntoutus suunnitelma laaditaan yksi-

löllisesti ja se on kuntoutujan henkilökohtainen suunnitelma. Ammatillisen kuntoutussuunnitelman toteutumista seurataan ja siitä keskustellaan kuntoutujan kanssa esimerkiksi seurantapäivänä tai puhelinyhteydenottojen aikana. Lopussa kuntoutujalla on vielä yksilöllinen loppukeskustelu omaohjaajansa kanssa. (Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutus selvitys 2015, 11.)

6 TYÖKIRJA OMAOHJAAJAN TYÖVÄLINEENÄ

Verve on kehittänyt tämän menetelmäkansion yhteistyössä Josteta Korhosen kanssa, kyseessä on opinnäytetyö, joka on tehty Jyväskylän ammattikorkeakoulussa 27.05.2015. Menetelmäkansio on kehitetty helpottamaan ja selkeyttämään työntekijöiden perustyötä ja yhtenäistämään työskentelytapoja. Opinnäytteen avulla menetelmäkansioon kehitettiin myös uusia työ- ja mittausmenetelmiä sekä erilaisia tehtäviä. Menetelmäkansio sisältää monta osiota, jokaiselle Verven palvelutuotteelle tehtiin omat kansiot. (Korhonen 2015,4-5.) Tässä työssä käsitellään vain ammatillisen kuntoutus selvityksen osiota (työkirja).

Tarve työkirjan kehittämiseksi oli lähtenyt siitä, että aikaisemmin työntekijät olivat käyttäneet omakohtaisia työkaluja ja käytäntöjä oli monia. Tästä syystä havaittiin tarve, että näitä käytäntöjä pitäisi yhdenmukaistaa niin, että ihmiset saisivat samantyyppistä palvelua joka paikassa eripuolella Suomea. Työntekijöillä on erilaisia taustoja eli on eri ikäisiä, eri koulutustaustoilla olevia ja erilaisen työkokemuksen omaavia työntekijöitä, niin tavoitteena olisi saada sama palvelu jokaiselta työntekijältä. Tavoitteena oli myös lähteä kokoamaan näistä olemassa olevista työkaluista sellainen työkalu joka olisi kaikille yhteinen. (Hannonen henkilökohtainen tiedonanto 22.11.2016.)

Työkirja on nimeltään; Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun malli. Työkirja pitää sisällään kymmenen erilaista ammatin valintaan ja urasuunnitteluun liittyvää tehtäväpohjaa joita asiakas täyttää yhdessä omaohjaajansa kanssa. Tehtävillä kartoitetaan muun muassa kuntoutujan taitoja, vahvuuksia, kiinnostuksen kohteita ja osaamista. Työkirjan käyttö ei perustu systematiikkaan, eikä sen käyttöön ole erillisiä ohjeita tai perehdytystä. Tällä hetkellä kukin työntekijä käyttää työkirjaa omien mieltymystensä

mukaan ja juuri tästä syystä syntyi tarve tälle opinnäytetyölle. (Hannonen henkilökohtainen tiedonanto 22.11.2016.)

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

7.1 Lähestymistavan ja menetelmän valinta

Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena selvittää yhden työntekijän kertomana ja kuvaamana, ammatillisen kuntoutus selvityksen jatkovaiheen toteutuksessa, omaohjaajan yksilöhaastattelussa käytettävän työkirjan käyttöä. Silloin kun ilmiötä ei tunneta, eikä sille ole teorioita, eikä sitä ole ennen tutkittu tulee kysymykseen laadullinen tutkimus (Kananen 2014, 16). Laadullisessa tutkimuksessa on tavoitteena tutkittavan ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja tulkinnan antaminen. Siinä pyritään myös ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Laadullisella tutkimuksella tarjotaan mahdollisuus saada syvällinen näkemys ja hyvä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Kananen 2014, 17-18.)

Luettuani laadullisesta tutkimuksesta kertovia teoksia opinnäytetyön menetelmäksi valikoitui tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen käyttö on perusteltua, koska siinä tutkitaan yksittäistä tapahtumaa, yksilöä tai rajattua kokonaisuutta, jossa kiinnostuksen kohteena ovat usein prosessit. Tapaustutkimus valitaan menetelmäksi myös silloin kun halutaan ymmärtää kohdetta syvällisesti. Vaikka yhden tapauksen tutkimuksessa ei voida esittää yleistyksiä, pystytään sen avulla lisäämään ymmärrystä tietystä ilmiöstä. Yhdenkin tapauksen tutkiminen voi antaa yksittäistapauksen ylittävää tietoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 43-45.)

Tapaustutkimuksessa tavoitteena on tutkittavan ilmiön systemaattinen, totuudenmukainen ja tarkka ominaispiirteiden kuvailu. Tapausta pyritään tutkimaan, selittämään ja kuvaamaan pääasiassa miksi- ja miten-kysymysten avulla. Tapausta pyritään tutkimaan sen luonnollisessa ympäristössä kuvailemalla tutkittavaa ilmiötä yksityiskohtaisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 43-45.)

7.2 Aineiston keruu ja informantin valinta

Tutkittuani erilaisia aineiston keruu menetelmiä laadullisessa opinnäytetyössä, keruu menetelmäksi valitsin audiovisuaalisen aineiston keruu menetelmän. Audiovisuaaliseksi tutkimusaineistoksi luetaan kaikki tallenteet muodosta riippumatta. Tutkimustilanteessa tehdyssä äänityksessä pyritään vangitsemaan autenttinen tilanne. Nauhoitusta ja kuvausta voidaankin käyttää havainnoinnin tilalla päiväkirjan ja muistiinpanojen sijasta. (Kananen 2014, 93.) Tästä syystä se sopi mielestäni hyvin tähän työhön. Tavoitteena aineiston keruussa oli, että aineisto saataisiin kerättyä mahdollisimman vähällä vaivalla, eikä se veisi paljoa työntekijän aikaa.

Palvelupäällikkö valitsi työhön sopivan työntekijän, jolla on monen vuoden kokemus omaohjaajana toimimisesta ja työkirjan käyttämisestä. Tällä haluttiin varmistaa se, että pitkän kokemuksen omaavan työntekijän osaamisen avulla saataisiin hyvä pohja perehdytysmateriaalin tekemiselle. Tässä työssä työntekijästä käytetään nimitystä informantti.

Tarkoituksena oli, että informantti kertoo ja kuvailee mahdollisimman tarkasti kaiken tiedon mikä liittyy työkirjan käyttöön, ammatillisen kuntoutuksen jatkovaiheessa pidettyihin omaohjaajan ja kuntoutujan välisiin yksilöhaastatteluihin/keskusteluihin. Palvelupäällikön kanssa käymäni keskustelun pohjalta olen tehnyt apukysymyksiä helpottamaan informantin tehtävää (Liite 1).

Aineiston keruu toteutettiin äänipäiväkirjana, eli informantti piti äänipäiväkirjaa, jossa hän saneli kaiken tarpeellisen tiedon sanelukoneelle. Sanelukoneen, kasetit ja muut tarvittavat tavarat sain lainaksi Tampereen yliopistollisesta keskussairaala. Toimitin sanelukoneen informantille 11.01.2017 ja neuvoinkin laitteen käytön samalla käynnillä. Kävimme myös läpi opinnäytetyön sisältöä ja mitä tässä työssä aineistolta halutaan. Sovimme myös, että voisin tarvittaessa haastatella häntä sen jälkeen, kun olen saanut kaiken aineiston ja ehtinyt tutustua siihen perusteellisesti.

Alkuperäinen suunnitelma oli, että aineisto kerätään joulukuussa 2016, mutta toimeksiantajan pyynnöstä aineiston keruu siirrettiin tammikuulle 2017. Aineisto siis kerättiin tammi- ja helmikuun 2017 aikana. Aineisto kerättiin kahdessa osassa, kuntoutusjaksojen mukaisesti. Ensimmäinen osa kerättiin tammikuun 16.1-19.1.2017 välisen jakson aikana ja toinen osa kerättiin 30.1-3.2.2017 välisen jakson aikana. Sain aineiston itselleni kahdessa osassa. Olimme sopineet informantin kanssa, että hän lähettää kasetit minulle kirjeenä aina jakson päätyttyä. Kirjeet tuli kotiin sovitusti.

Tarkoituksenani oli, että litteroisin aineiston heti sen saatuani, mutta koska olin samaan aikaan työharjoittelussa, en sitä pystynyt toteuttamaan. Vasta työharjoittelun päätyttyä pystyin keskittymään täysipainoisesti opinnäytetyöhön ja saamaani aineistoon perusteellisesti. Tutustuin aineistoon kuuntelemalla aineiston useaan kertaan ja samalla kirjoitin ylös muistiinpanoja. Kirjoitin ylös muistiinpanoja, jotta voisin sitten haastattelussa esittää tarvittavia lisäkysymyksiä ja epäselväksi jääneitä asioita. Kun olin tutustunut aineistoon mielestäni riittävästi, sovimme informantin kanssa tapaamisen. Tämän tapaamisen yhteydessä informantti palautti lainaamani sanelukoneen. Sain myös mahdollisuuden tehdä lisäkysymyksiä hänelle ja tarkentaa muutamia asioita ja kirjasin ne alkuperäiseen litteroituun aineistoon, päiväkirjaan.

7.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin laadullisin menetelmin. Kerätty aineisto voi olla monessa muodossa, tässä tutkimuksessa se oli ääninauhoite, joten se täytyi auki kirjoittaa tekstimuotoon eli litteroida. Litterointi on hidas työvaihe ja tutkija joutuu ratkaisemaan mitä kaikkea hän litteroi. Litteroinnin hankalaksi tekee se, että etukäteen ei voi tietää mitä aineistosta loppujen lopuksi tarvitaan. (Kananen. 2014, 101-102.) Aloitin litteroinnin vasta helmikuun 2017 loppupuolella. Litterointi vaihe oli itselleni erittäin haasteellinen ja se vei aikaa todella paljon. Litteroin kaiken saamani aineiston ja pyrin tekemään litteroinnin mahdollisimman tarkasti, koska tässä tutkimuksessa pyrittiin ilmiön syvälliseen tarkasteluun. Litteroitua aineistoa kertyi vajaa kymmenen sivua.

Ennen analysointia litteroitu aineisto täytyi työstää analysoinnin mahdollistamaan muotoon. Saatua tekstimassaa tarkasteltiin tutkimuskysymysten ja tutkimusongelman

näkökulmasta, eli pyrittiin selkeyttämään saadun aineiston sisältöä. Tutkimuskysymysten pohjalta aineistosta etsittiin ne tekstikokonaisuudet, jotka liittyivät tutkittavaan ilmiöön. Saadut tekstikokonaisuudet pyrittiin tiivistämään niin, että tekstikokonaisuudelle annettiin sitä kuvaava ilmaisu eli koodi, se kertoi asiasisällön, eli koodaamisella kartoitettiin aineiston rikkautta ja selvitettiin mitä tutkimukseen liittyvää löydettiin. Tällä tavalla varmistettiin aineiston monipuolinen ymmärrys ja pystyttiin jatkamaan varsinaiseen analyysiin ja tulkintaan. (Kananen. 2014, 99-100; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 81.)

Koodeilla tarkoitetaan erilaisia merkkejä tai muilla keinoin tehtyjä jäsenteleviä merkintöjä kuten esimerkiksi alle- tai päälle viivauksia värikynin. Yhtä ainoaa mallia tai kaavaa jonka mukaan koodaamisen tulisi edetä, ei ole olemassa. Tähän työhön valitsin päälle viivaamisen, koska se tuntui järkevältä tavalta edetä tässä työssä. Välttämätöntä koodaaminen ei ole, mutta se helpottaa aineiston käsittelyä. Tällöin tarvittavat tekstikohdat löytyvät tekstistä nopeammin, verrattuna siihen, ettei mitään merkintöjä olisi tehty. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006, 80.)

Tämän vaiheen jälkeen aloin yhdistellä litteroidusta aineistosta päälle viivaamiani tekstikokonaisuuksia erilliseen tekstitiedostoon. Järjestelin tekstikokonaisuuksia apukysymysten mukaan omiksi kappaleiksi. Litteroidussa aineistossa oli myös tekstiosioita, jotka liittyivät tutkimuskysymykseen, mutta niille ei ollut omaa apukysymystä niin nämä tiedot laitoin omaksi kappaleeksi. Kappaleita lukiessani ja pohtiessani litteroidun materiaalin sisältöä huomasin, että järjestys ei ollut järkevä, joten muutin sitä niin, että järjestin tekstikokonaisuudet uudestaan informantin käyttämien tehtävien mukaisesti kolmeksi kappaleeksi ja sen pohjalta lähdin kirjoittamaan tuloksia.

8 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tässä työssä ei varsinaisesti ole tuloksia koska kyseessä on Case-tutkimus, puhutaan tulkinnasta. Tulkinta kirjoitetaan joko kuvauksena ilmiöstä tai tarinan muodossa. Klas-

sisien Case-tutkimuksen yleisin muoto on ilmiön syvälinen ja rikas kuvaus. Siinä pyritään kuvaamaan ilmiötä syvällisesti. (Kananen. 2013. 112.) Aineisto näytteistä on karsittu täytesanat pois ja ne kohdat on merkitty tekstiin kolmella pisteellä (...).

Informantti aloittaa kertomuksen siitä, mitä tehtävää hän käyttää ensimmäisenä. Hän lähtee aina jokaisen asiakkaan kanssa liikkeelle työkirjan tehtävästä 8, Ammattien kiinnostavuusarvio. Hänen mielestään tämä tehtävä virittää hyvin aiheeseen eli ammatilliseen suunnitteluun. Seuraavassa vaiheessa hän käyttää tehtävää 5, Työlähtöinen itsetuntemusarviointi. Viimeisenä tehtävänä hän käyttää aina tehtävää 9, Osaamiskartoitus. Nuo kolme tehtävää muodostaa informantille ammatillisen suunnittelun lähtökohdan ja pohjan ohjauskeskusteluille.

Muita tehtäviä hän käyttää vain tarpeen mukaan, tilanteesta riippuen. Informantti otti päiväkirjaansa kolme asiakas-tapausta. Heillä kaikilla oli hyvin erilaiset taustat, mutta kuitenkin informantti käytti samoja tehtäviä kaikkien asiakkaiden kanssa. Tehtävien käyttöön saattaa liittyä myös haasteita. Haasteita voivat aiheuttaa monet asiat esimerkiksi asiakkaan ikä, työhistoria tai terveydentila. Tämä on otettava huomioon tehtävien käytössä.

”Tästä työkirjasta mä niinku ohjauskeskusteluissa käytän pohjana muutamaa tehtävää jotka on aika vakiintuneesti tää ... tota ammattien kiinnostavuusarvio 8, sitte se työlähtöinen itsetuntemusarviointi 5, ja osaamiskartotus 9”

”Sit näitä muita tehtäviä mä käytän tarpeen mukaan, tilanteen mukaan, mutta nää kolme on sellasia mitä mä käytän aina”

Ammattien kiinnostavuusarvio tehtävällä on informantin mukaan tarkoitus saada aikaiseksi kartoitusta siitä, mitä kaikkea asiakas voisi ajatella ammatillisesti ja mikä asiakasta ammatillisesti kiinnostaisi. Onko se kiinnostus suppeasti jotain tiettyä toimialaa vai onko kiinnostusta laajemmin eri toimi- tai ammattialoihin.

”Mää ajattelen, että tällä saa aikaan semmosta ... niinku ylipäänsä kartotusta, että mitä kaikkee se asiakas vois ajatella ammatillisesti”

”Pääsääntöisesti fokus on siinä, että kerätään niitä et mikä sitä asiakasta vois ammatillisesti kiinnostaa, minkä tyyppiset asiat”

”Onks ne miten suppeesti jotain tiettyä toimialaa vai onko kiinnostusta ... laajemminkin”

Informantti kertoo, että ammattien kiinnostavuusarvio tehtävä käydään läpi yleensä kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla tehtävä käydään yhdessä läpi asiakkaan kanssa niin, että katsotaan mitkä niitä kiinnostavia ammatteja on ollut ja toisella kerralla hän voi ehdotella joitakin itselle syntyneitä ideoita. Jos taas tulee sellainen olo, että asiakasta ei oikein kiinnosta mikään, täytyy selvittää mistä se johtuu. Voiko se johtua esimerkiksi siitä, että asiakas ei tunne työmarkkinoita ja ammattialoja kunnolla esimerkiksi nuoren ikänsä vuoksi. Tai jos tehtävän käyttö on suppeaa, ei tehtävän käytöstä ole paljoa hyötyä. Jos taas asiakasta kaikki kiinnostaa jonkin verran, voi siitä saada hyviä eväitä keskusteluun.

”Vai onko se sitä, että ei ylipäänsä ole sitä työmarkkina tuntemusta.”

”Useinhan ihmisellä on vaikea kiinnostua asiasta mikä on hänelle vieras”

”Lähes koko tehtävä oli siellä kohdassa, kiinnostaa jonkin verran ... eli ei saatu siitä mitään ihmeitä irti, mutta kun lähti jututtaa niin näkisin, että hän olis helposti ... innostettavissa erilaisiin juttuihin”

Työlähtöisen itsetuntemusarviointi tehtävän avulla informantin mukaan ideana on, että asiakas pystyisi määrittelemään itseään. Siinä tarkastellaan, että millaisia ominaisuuksia, toimintatapoja ja käsityksiä asiakkaalla on itsestään. Kun nämä on selvitetty, pystytään näitä ominaisuuksia vertailemaan ammattien kiinnostavuusarvio tehtävässä esiin tulleisiin ammatillisiin mielenkiinnonkohteisiin/toiveammattiin.

”Työlähtöinen itsetuntemusarviointi... tavoitteena on se, että etitään niitä ... asioita että minkä moinen ihminen ominaisuuksiltaan, luonteenpiirteiltään ja vahvuuksiltaan on”

”ja sitten näitä päästään peilailemaan siihen ammatillisten mielenkiinnon kohteitten kanssa”

Vertailussa katsotaan vastaavatko asiakkaan ominaisuudet ja vahvuudet toiveammatin piirteitä vai ovatko ne ristiriidassa keskenään. Työlähtöisellä itsetuntemusarviolla informantti haluaa selvittää myös sitä, mitä asiakkaan vahvuudet ammatillisesti ovat ja niiden avulla hän voi pohtia sitä, missä ammateissa ne sopisivat hyvin yhteen. Työlähtöisen itsetuntemusarvioinnin käytössä haasteita saattaa aiheuttaa asiakkaan terveydentila. Itsetuntemuksen arviointi sairauden eri vaiheissa saattaa olla hyvinkin erilainen.

”Voi niinku katella et onks ne ristiriidassa keskenään ne asiakkaan ominaisuudet ja sen hänen toiveammattinsa piirteet vai onks ne niinku yhteneväiset”

”Miten ne ammatilliset mielenkiinnonkohteet ja nää ihmisen ominaisuudet ja vahvuudet istuu keskenään”

”Itsetuntemus arvioinnissa usein koen, että ... saattaa olla, että mikä se terveydentila ... ja toipumisen vaihe on, helposti heijastuu siihen et mitä tähän on vastailut”

Osaamiskartoituksella informantti pyrkii tekemään asiakkaalle itselleen näkyväksi asiakkaan omaa osaamista. Osaamiskartoitus tehtävän avulla hän hahmottelee, että minkä tyyppistä osaamista asiakkaalla on ylipäättänsä. Tämän jälkeen hän voi taas vertailla, että löytyykö asiakkaalta jo lähtökohtaisesti sitä osaamista liittyen niihin ammatillisiin mielenkiinnonkohteisiin vai riittääkö asiakkaalle esimerkiksi vain osaamisen päivittämisen tai osaamisen lisääminen lisäkoulutuksen avulla.

”Osaamiskartotus jossa sitten on tavoitteena että ... siinä tulis ensinnäki asiakkaalle itselleen näkyväksi se, että mitä kaikkea hän osaa, mitä hän on niinku tullu tehneeksi”

Osaamiskartoituksen avulla on tarkoitus saada esille sitä asiakkaan omaa osaamista myös niin, että kun sitä osaamista on kirjattu ylös, on asiakkaan helpompi tuoda niitä asioita esille esimerkiksi hakupapereita täytettäessä tai pääsykoetilanteessa. Tehtävää asiakas pystyisi mahdollisesti hyödyntämään myös siinä uudessa kohde ammatissa, työnhaun yhteydessä. Osaamiskartoituksen kautta pystyy myös hahmottelemaan niitä sellaisia mielekkyyttä tuottavia asioita siellä työssä joilla hän voi myös markkinoida itseään työnantajille. Osaamiskartoituksen haasteena voi olla esimerkiksi se, että vaikka asiakkaalla olisi kertynyt työkokemusta hän saattaa pitää sitä osaamistaan itsestään selvyytenä, eikä sen vuoksi osaa kirjata asiaa ylös paperille.

”Tällä osaamiskartotuksen kautta saa sitte semmosen ihan konkreettisen hyödyn, että kun sitä osaamista on kirjattu ylös ja jäsennelty siinä ohjauskeskustelussa niin asiakkaan on usein helpompi ... lähtee kirjoittaa niitä hakupapereita ja tuomaan siinä sitä omaa osaamista myös ... niissä hakupapereissa esiin”

”Osaamiskartotuksella pyritään kokoomaan sitä hänen ... työkokemusta jota hän itse pitää ... itsestään selvyytenä...”

Koska ammatillinen suunnittelu pyritään rakentamaan aina mahdollisimman pitkälti sen olemassa olevan osaamisen varaan, ammatillisessa suunnittelussa jokaisella asiakkaalla on aina yksilölliset tavoitteet, riippuen omasta taustasta ja historiasta. Informantin mukaan näitä kaikkia kolmea tehtävää vertailemalla toisiinsa voidaan jokaiselle asiakkaalle etsiä yksilöllisiä yhtäläisyyksiä ja sillä tavalla hänen mielestään saadaan aikaiseksi hyvä ammatillinen suunnitelma.

Informantin kertoman mukaan työkirjassa olisi myös kehitettävää. Hän toivoisi, että osaamiskartoitusta voisi kehittää niin, että se palvelisi paremmin nuoria, joilla ei ole vielä työkokemusta. Hän toivoisi, että tehtävässä olisi painotetummin sitä muutakin elämää, kuin pelkkää koulutusta ja työhistoriaa.

”Tähän tehtävään ehkä ... vois sillai kehittää, että tässä olis niinkun ... kun täällä kelan puolella heitä palvelis paremmin ... semmonen tehtävä

missä olis painotetummin sitä ... ehkä ... muutakin elämää, kun pelkkää ... koulutusta ja työhistoriaa”

Hänen mielestään työkirjasta uupuu strukturoitu tiedonhankinta tehtävä liittyen niihin asiakkaiden ammatillisiin mielenkiinnon kohteisiin. Tiedonhankinta tehtävän tarkoituksena olisi, että asiakas ottaisi itsenäisesti selvää sen mielenkiintoisen alan koulutuksista, pääsyvaatimuksista ja työllistymistilanteesta. Asiaa selvitettäisiin joko internetistä tai ottamalla yhteyttä alan kouluttajiin ja työnantajiin.

”Tästä työkirjasta ... puuttuu kokonaan semmonen strukturoitu tehtävä missä asiakas ottais selvää esim. alueellisesta työmarkkina tilanteesta tai koulutustilanteesta...”

”Jokaiselle oon sinne sit kirjottanu käsin, että ota selvää näistä asioista”

Päiväkirjan lopussa informantti kertoo, että muita työkirjan tehtäviä ei ohjauskeskustelussa ehditä käymään läpi, koska aika ei riitä. Asiakas voi täyttellä muita tehtäviä itse kiinnostuksensa mukaisesti. Hän kertoo myös, että ei ole oppinut kaikkia tehtäviä käyttämään, koska ei ole ollut aikaa tai mahdollisuutta niitä kokeilla. Hänen toimintatapansa pohjautuu siihen, että mitä tehtäviä hän on kokeillut ja kokemusperäisesti hyväksi havainnut niin niitä hän käyttää. Hän kertoo, että tehtävien käyttö voisi olla laajempaa, jos niihin saisi lisäkoulutusta. Tehtävät jotka informanttia kiinnostaisi ovat 4 Oma toimintatapani, 2 Taidot ja 3 Vahvuudet. Hänen mielestään tehtävät 2 ja 3 voisivat olla hyviä tehtäviä sellaisille asiakkaille joilla ei ole työkokemusta.

”Mä en oo ikinä ... oppinut niitä käyttämään, eikä tässä ole aikaakaan käydä näitä kaikkia tehtäviä läpi...”

”Mun toimintani ohjautuu pitkälti sillai, että mitä mä oon ... testannu ja kokemusperäisesti hyväks havainnu ni niitä mä tuun käyttäneeksi...”

9 POHDINTA

9.1 Tulosten tarkastelua

Case, eli tapaustutkimuksessa tutkitaan yhtä tapausta, eli tässä työssä tutkittiin työkirjaa ja sen käyttöä. Työn tarkoituksena ei ollut tuottaa uutta tietoa, vaan tutkia tiettyä tapausta mahdollisimman tarkasti, saaden aikaan syvälinen kuvaus tutkitusta ilmiöstä. Tarkkaa kuvausta päiväkirjan sisällöstä vaikeutti se, että työkirja oli salassa pidettävä. En voinut kertoa mitä työkirjan tehtävät pitivät sisällään. Työssä sain käyttää vain työkirjan tehtävien nimiä.

Aluksi minusta tuntui siltä, että en saa päiväkirjasta oikein mitään oikein irti. Pelkäsin etten saa vastausta mihinkään asettamiini kysymyksiin, koska jostain syystä tekstin tulkitseminen oli minulle vaikeaa. Päiväkirja oli puhuttua tekstiä ja sen muokkaaminen kertomukseksi oli haasteellista ja vei paljon aikaa. Lopputulokseksi sain mielestäni hyvän kuvauksen tehtävistä, joita informantti työssään käytti.

Informantti kertoi päiväkirjassa käyttävänsä kaikkien asiakkaiden kanssa samoja kolmea tehtävää, ne olivat Ammattien kiinnostavuusarvio, Työlähtöinen itsetuntemusarviointi ja osaamiskartoitus. Jäin miettimään, että jos minulla olisi ollut mahdollisuus saada enemmän informantteja tähän työhön, olisiko se vaikuttanut tulosten laajuuteen? Luulen, että olisi. Toisaalta voisi miettiä sitä, että onko muut työkirjan tehtävät tarvittavia vai täytyisikö työkirjan sisältöä muokata vastaamaan tarvetta paremmin.

Kaikkien asiakkaiden kanssa hän lähti liikenteeseen Ammattien kiinnostavuusarvio tehtävällä. Tarkoituksena on kartoittaa mikä asiakasta kiinnostaa ammatillisesti. Tehtävä käydään läpi yleensä kaksi kertaa. Haasteena voi olla se, että asiakas ei tunne ammattialoja eikä siksi osaa vastata tehtävään. Työlähtöinen itsetuntemusarviointi tehtävän tarkoituksena on tarkastella millaisia ominaisuuksia, toimintatapoja ja käsityksiä asiakkaalla on itsestään. Tämän jälkeen tuloksia (ominaisuuksia) voi vertailla ammattien kiinnostavuus arvio tehtävässä esiin tulleisiin ammatillisiin mielenkiinnonkohteisiin. Haasteena saattaa olla asiakkaan terveydentila. Itsetuntemusarviointi voi olla hyvinkin erilainen toipumisen eri vaiheissa. Osaamiskartoitus tehtävän tavoitteena on tehdä asiakkaalle itselleen näkyväksi hänen omaa osaamistaan. Tämän jälkeen voi taas

vertailla löytyykö osaamista ammattien kiinnostavuusarvio tehtävässä esiin tulleisiin ammatillisiin mielenkiinnonkohteisiin. Osaamiskartoituksesta on hyötyä myös koulun tai työn haussa, sen avulla pystyy myös markkinoimaan itseään työnantajille

Päiväkirjassa informantti kertoi myös, että tehtävien käytössä saattoi olla haasteita. Haasteita saattoi aiheuttaa esimerkiksi asiakkaan ikä tai terveydentila. Vaikka tehtävien käyttö olisi ollut suppeaa, sai niistä kuitenkin usein eväitä keskusteluihin. Ja keskustelun kautta taas pääsi eteenpäin ammatinvalinta prosessissa.

Informantti toivoi, että tehtävää osaamiskartoitus voitaisiin muokata niin, että se palvelisi paremmin nuoria asiakkaita. Hän toivoi myös, että saisi lisäkoulutusta muiden tehtävien käyttöön, jolloin niitä olisi helpompi käyttää. Informanttia kiinnosti tehtävät 2 Taidot, 3Vahvuudet ja 4 Oma toimintatapani. Uskoisin, että laajentamalla tehtävien käyttöä voisi haasteetkin helpottua, koska olisi enemmän valinnanvaraa ja voisi valita kullekin asiakkaalle parhaiten soveltuvan tehtävän.

Kelan standardin mukaan yksi osa ammatillisen kuntoutuspalvelun jatkovaihetta on ammatillisen tilanteen kartoitus ja mielestäni työkirja koskee juuri tätä osuutta eli voidaan todeta, että siltä osin standardi velvoite toteutuu.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda pohja uuden työntekijän perehdytyksessä käytettävälle ohjeistukselle. Tämä ei mielestäni täysin toteudu, koska tässä työssä saatiin kuvaus kolmen tehtävän käytöstä ja seitsemän tehtävän käyttö ei selvinnyt lainkaan. Jatkotutkimus aiheeksi voisinkin ajatella sellaista, että seuraavaksi voisi joku työnään kehittää ja muokata työkirjaa entistä paremmaksi. Hän voisi tutkia kyselyllä muiden omaohjaajien mielipidettä työkirjasta; mitä tehtäviä muut omaohjaajat käyttävät, mitkä tehtävät ovat hyviä, onko tehtäviä joihin toivoisi saavansa lisäkoulutusta ja puuttuko työkirjasta jotain. Tulosten perusteella saisi laajemman vastauksen työkirjan käytöstä.

9.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Työn luotettavuutta tarkasteltaessa, tutkijan pitäisi pystyä näyttämään todeksi saamansa tulokset ja työn laatu (Kananen 2015, 33). Olen pyrkinyt kertomaan ja kuvaamaan mahdollisimman tarkasti teoria osuudessa opinnäytetyön toteutus osuuden. Onnistuin tehtävässä mielestäni hyvin. Luetutin työni ystävälläni ja hän kertoi ymmärtävänsä mitä olen työssäni tehnyt ja miten. Tuloksissa käytin aineistonäytteitä, jotka mielestäni tukevat tuloksien oikeellisuutta.

Toimeksiantajan pyynnöstä työ oli rajattu erittäin tarkasti. Tämä työ koski vain Kelan ammatillisen kuntoutusselvityksen jatkovaihetta ja omaohjaajan pitämässä yksilöhaastatteluissa/keskusteluissa käytettävän työkirjan käyttöä. Tarkkaan rajattu työ helpotti teoria osuuden kirjoittamista, mutta mietin että tuleeko työstä liian suppea.

Pyrin toteuttamaan kaikki osat case-tutkimuksesta kertovien lähteiden ohjeiden mukaisesti. Ainoastaan aineiston vähyys huolestutti. En ollut varma, onko aineiston määrä riittävä, mutta en itse voinut vaikuttaa informanttien määrään niin en tälle asialle mitään voinut. Olin kuitenkin loppujen lopuksi tyytyväinen saamiini tuloksiin. Tulosten kuvaus oli niin hyvä, kun voi olla ajatellen sitä, että työkirja on salassa pidettävä. Etten siis vahingossa paljastaisi työkirjan sisältöä.

Toimeksiantajalla oli mahdollisuus käyttää vain yhden työntekijään panosta tähän työhön. Jos olisin saanut enemmän informanteja olisiko tulokset olleet kattavammat ja tätä kautta parantanut myös työn luotettavuutta. Ehdin pyytämään työn informanttia lukemaan työni ja sain häneltä vastaukseksi, että tulokset olivat oikeanlaiset ja, että työ vaikutti hyvältä.

Pidin opinnäytetyön teon aikana päiväkirjaa, josta oli helppo jälkikäteen katsoa ja varmistaa mitä olin tehnyt, milloinkin, tämä helpotti toteutus osuuden kirjoittamista. Siksi se mielestäni parantaa työn luotettavuutta.

9.3 Opinnäytetyön prosessin tarkastelua

Tämä työ oli haastavaa tehdä. Vaikka olen tehnyt yhden AMK- tasoisen, laadullisen opinnäytetyön, ei siitä ollut hyötyä tämän työn tekemisessä. En ollut aikaisemmin tutustunut case-tutkimukseen, eli menetelmä oli itselleni vieras. Tutkin case-tutkimuksesta kertovia lähteitä paljon ennen kuin aloin tekemään itse työtä.

Prosessina teoreettisen viitekehyksen kirjoittaminen, aineiston keruu ja litterointi sujuivat mielestäni hyvin, vaikka se olikin aikaa vievää. Aineiston analyysivaihe oli minulle erittäin haastava, mutta senkin vaiheen olen mielestäni kuvannut tarkasti teoriaosuuteen. Aineiston analyysi ja tulkinta olivat minulle haastavia. Käytin todella paljon aikaa vastausten kirjottamiseen ja litteroidun aineiston analyysi vaiheeseen. Litteroidun tekstin tulkinta ja muuttaminen yleiskieliseen muotoon oli vaikeaa. Tulosten jaottelu erilliseen tiedostoon kuitenkin auttoi minua paljon ja selkeytti tulosten kirjoittamista.

Opinnäytetyön koko prosessia hidasti toimeksiantajan toiveet työn aikataulutuksesta ja aineiston keruun ajankohta. Aineiston keruu täytyi siirtää joulukuulta 2016 tammi-kuulle 2017. Aikataulussa pysymistä vaikeutti myös omat ongelmani. En siis pysynyt alkuperäisessä aikataulussa. Olen kuitenkin tyytyväinen, että nyt työ on tehty, haasteista huolimatta ja olen tyytyväinen lopputulokseen.

LÄHTEET

- Ammatillinen kuntoutus. 2016. Kansaneläkelaitos. Viitattu 9.11.2016.
http://www.kela.fi/documents/10180/578283/ammattillinen_kuntoutus.pdf/ba35e0ff-4744-4857-9405-8ce21040c764.pdf
- Anita Saarinen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOTV - menetelmä-opetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.11.2016. http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf.
- Hannonen, K. Palvelupäällikkö, Verve. Tampere. Haastattelu 22.11.2016. Haastattelijana Jenni Mäkinen. Muistiinpanot haastattelijan hallussa.
- Hannonen, K. Haastattelun jatko-osa. Vastaanottaja jenni.h.makinen@gmail.com. Lähetetty 23.11.2016. Viitattu 3.12.2016
- Kananen, J. 2013. Case-tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas: Miten kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print
- Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Yleinen osa. 2015. Kansaneläkelaitos. Viitattu 6.10.2016. <http://www.kela.fi/documents/10180/734866/Yleinen+osa.pdf/f7d461cd-25be-4e40-b6fb-6ecf19965375>
- Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardi, Ammatillinen kuntoutus selvitys. 2015. Kansaneläkelaitos. Viitattu 6.10.2016. <http://www.kela.fi/documents/10180/1887882/150316+Ammatillinen+kuntoutus+selvitys+.pdf/4718a381-3b6d-4fef-af1d-6adb86904f4c>
- Kelan www-sivut. 2012. Viitattu 25.11.2016. <https://www.kela.fi>
- Kelan www-sivut 2016. Viitattu 25.11.2016. <https://www.kela.fi>
- Korhonen, J. 2015. Avaimet työelämänasiantuntijana työskentelyyn Menetelmäkansio Verve Jyväskylän (KK-Kunto) työelämän asiantuntijoille. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.10.2016. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/96315/Korhonen_Josetta.pdf?sequence=1
- Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista. 15.7.2005/566 muutoksineen
- Verven www-sivut. Viitattu 25.11.2016. <https://www.verve.fi>

Turunen, J. 2014. Ammatillisen kuntoutuksen vaikuttavuuden mittaaminen on vaikeaa. Viitattu 11.11.2017. [https://: www.verv.fi](https://www.verv.fi)

Apukysymykset:

- Kerro teetkö jotain valintoja liittyen käytettäviin tehtäviin jo ennen haastatteluja/keskusteluja
- Kerro onko käyttämilläsi tehtävillä jokin järjestys ja miksi
- Kerro ja kuvaile miten ja miksi valitsit juuri kyseisen tehtävän kuntoutujalle missäkin vaiheessa kuntoutusjaksoa
- Kerro mihin pyrit saamaan vastauksen milläkin tehtävällä
- Kerro miten arvioisit käytettyä tehtävää ja sen sopivuutta jälkikäteen